

Tervise
Arengu
Instituut

VEPA Käitumisoskuste Mängu tulemused

Raport
Õppeaasta 2021/2022

Tallinn 2022

VEPA Käitumisoskuste Mängu tulemused

Õppeaasta 2021/2022

Aire Trummal

Tallinn 2022

Tervise Arengu Instituudi **missioon** on olla teaduspõhiste tervislike valikute kujundaja.

Väljaande andmete kasutamisel viidata allikale.

Soovitatav viide käesolevale väljaandele: Trummal, A. VEPA Käitumisoskuste Mängu tulemused. Õppeaasta 2021/2022. Tallinn: Tervise Arengu Instituut; 2022.

Sisukord

Kokkuvõte.....	4
Заключение.....	6
1 VEPA metoodika rakendamine	8
2 Õpetajate tagasiside VEPA aastale	10
2.1 VEPA elementide kasutamine	10
2.2 Koostöö ja toetamine	13
2.3 VEPA kogemuse kokkuvõte	14
3 VEPA metoodika testimine lasteaedades	16
3.1 Testimise kulgemine	16
3.2 Testimise tulemused	16

Kokkuvõte

VEPA Käitumisoskuste Mängu metoodika on tõenduspõhiste elementide ja meetodite komplekt õpetajate jaoks, mida kasutades saab arendada laste eneseregulatsiooni ja sotsiaal-emotsionaalseid oskuseid ning luua toetavat õpikeskkonda kõikide laste jaoks. Väljaõppe läbinud VEPA õpetajat toetab metoodika kasutamisevõtmisel ühe õppeaasta jooksul VEPA mentor.

VEPA metoodikat on Eesti koolides kasutatud kaheksa õppeaastat (alates õa 2014/2015). Liitunud on 165 kooli üle Eesti ning metoodikast on osa saanud 716 klaasiõpetajat ning umbes 13 600 valdavalt algklasside õpilast. VEPA-ga liitunud koolide osakaal kõigist üldhariduskoolidest (v.a. vaid gümnaasiumid) on suurem Ida-Virumaal, Tartus, Tallinnas ja ülejäänud Harjumaal. Umbes pooltes koolides on VEPA väljaõppe läbinud vähemalt 4 õpetajat (ülejäanutes 1–3).

Kooliõpetajate tagasiside

VEPA õpetajate õppeaasta lõpu tagasisideankeedi tulemused on järgmised.

- ✓ Sarnaselt eelmiste õppeaastatega kasutasid õpetajad VEPA elementidest kõige aktiivsemalt nimepulki, taimerit, memme vigureid, suupilli ning hääle tugevuse käemärke. Osad õpetajad ei kasutanud lastele rollide andmist, „Sobib!“ ja „Ei sobi!“ lauakaarte või VEPA käsi ja jalgu. VEPA elementide kasutuselevõtmist tegi õpetajate jaoks kergemaks eelkõige see, et lastele VEPA elemendid meeldisid, neid oli lihtne kasutada ning mentor innustas rakendamise jätkama.
- ✓ Iga kolmas õpetaja kasutas VEPA mängu igapäevaselt, iga teine iganädalaselt ning ülejäänud tegid seda harvem (sh neli õpetajat üldse mitte). Salamängu või salamängijat kasutas kaks kolmandikku ning VEPA punkte kogus kolmandik õpetajatest. Mänguga seotud metoodikaid rakendati eelmise õppeaasta õpetajatest aktiivsemalt. VEPA mängu järjekindlat rakendamist peeti keerulisemaks kui elementide pidevat kasutamist.
- ✓ Üle poole õpetajatest olid õppeaasta jooksul vahepeal distantsõppel seoses COVID-19 laialdase levikuga. Nendest pooled jätkasid osade VEPA elementide kasutamist ka siis. VEPA mängu proovis e-kanalite kaudu mõni üksik õpetaja.
- ✓ Enamik õpetajaid kaasas VEPA tegevustesse ka lapsevanemaid – informeeris neid metoodika eesmärkidest ja sisust, levitas VEPA Kodu materjali, lasi lastel vanematele kiidusid kirjutada või tutvustas vanematele VEPA elemente.
- ✓ Läbi aastate on õpetajad olnud väga rahul mentorite poolse toetusega ning peavad toimunud tunnivaatlusi, nõustamisi ja kovisioone igati abistavaks. TAI poolse info edastamisega jäi väga rahule vähemalt kaks kolmandikku õpetajatest.
- ✓ Enam kui kolmveerand õpetajatest leidsid, et VEPA rakendamise tulemusel on paranenud laste enesejuhtumise oskused, õpioskused ja motivatsioon õppetöös. Õpetaja jaoks on paremaks läinud õpilaste kaasamine tunni kulgemisse, ajakasutus tundides ja kontakti saavutamine õpilastega.
- ✓ Enamik õpetajatest soovitaks VEPA metoodika kasutamist ka teistele õpetajatele. Kaks kolmandikku tahab VEPA kasutamisega kindlasti jätkata ka järgmisel õppeaastal ning ülejäänutest valdav osa soovib pigem jätkata. Soovitamise ja metoodika kasutamisega jätkamise näitajad on olnud sarnasel tasemel ka eelnenud õppeaastatel.

VEPA testimine lasteaedades

Õppeaastal 2021/2022 alustati VEPA metoodika kõige esimese katsetamisega lasteaedades. Testimises osales 5 lasteaeda, 5 rühma ning 15 õpetajat ja õpetaja abi. Sooviti teada, kui hästi seni koolides kasutatud metoodika lasteaedadele sobib ning mida on vaja muuta. Tagasisideankeetide ja teostatud intervjuude põhjal on õppeaasta tulemused järgmised.

- ✓ Lasteaiatöötajad pidasid väga oluliseks, et VEPA väljaõppes sai osaleda kogu rühma meeskond ning metoodika kasutamine toimus õpetajate ja abi tihedas koostöös. Edaspidi võiks lasteaiatöötajad olla VEPA väljaõppes omaette koolitusgrupis.
- ✓ VEPA metoodika rakendamise alustamisega olid lasteaedadel erinevad kogemused. Osadel läks elementide kasutuselevõtt sujuvalt ning teistel võttis harjutamine, harjumine ja järjepidevuse saavutamine kauem aega.
- ✓ Kõige aktiivsemalt kasutati hääle tugevuse käemärke, nimepulki, suupilli, taimerit, memme vigureid ja lastele rollide andmist. Enamus elemente võeti lasteaedades hästi omaks nii õpetajate kui ka laste poolt.
- ✓ Edukalt kulges ka VEPA mänguga ja salamänguga katsetamine. Enamik lasteaiatöötajaid ei kasutanud aga VEPA punktide kogumist ning leiti, et sellisel kujul on see lasteaedade jaoks liiga keeruline.
- ✓ Peamiste väljakutsete ja kohandamise vajadustena toodi esile järgmist.
 - Lasteaedades on tegevused mitmekesised, erinevates keskkondades (ruumides ja õues) liikumist on rohkem ning vähem on paigal istumisega õppetegevust. Seetõttu ei olnud kõik VEPA elemendid alati õpetajaga kaasas või vahepeal ei kuulnud/näinud kõik lapsed korruga õpetajat.
 - Lasteaialapsed ei oska veel eriti kirjutada, mistõttu oli keerulisem koostada koos lastega VEPA visiooni ja kirjutada kiidusid. Vaja oleks rohkem pildilist materjali ja leida lisavõimalusi kiitude tegemiseks.
 - Mõned elemendid on osaliselt koolikesksed ning neid tuleks lasteaia keskkonna jaoks sobivamaks muuta. See puudutab eelkõige pildikaarte ja memme vigureid.
 - Lasteaedades kasutamiseks on kõige keerulisemad elemendid VEPA punktide kogumine ning „Sobib!“ ja „Ei sobi!“ lauakaardid. Lauakaartide puhul vajavad lapsed lisaks osutamisele ka selgitamist, mille kohta osutamine käib.
- ✓ Väga vajalikuks ja abistavaks peeti mentoripoolset toetust, et metoodika kasutamine õppeaasta jooksul ära ei vajuks.
- ✓ VEPA rakendamisel paranes lasteaiatöötajate hinnangul kõige rohkem lastega kontakti saavutamine ja nende kaasamine, ajakasutus päeva käigus ning laste enesejuhtimise ja õppimise oskused.
- ✓ Õppeaasta kogemusi kokku võttes olid nii õpetajad/abid, mentorid kui ka koolijuhid seisukohal, et lapsed võtsid VEPA-t hästi vastu ja metoodika tervikuna on lasteaia koolieelikute rühmade jaoks sobiv. Nende tulemuste alusel on võimalik jätkata VEPA metoodika laiendatud testimise ja edasiarendamisega lasteaedade jaoks.

Заключение

Методика игры VEPA на развитие навыков поведения – это набор научно обоснованных элементов и методов для учителей по развитию у детей саморегуляции и социально-эмоциональных навыков и созданию благоприятной учебной среды для всех детей. Ментор VEPA поддерживает преподавателя, прошедшего обучение по методике VEPA, в освоении методики в течение одного учебного года.

Методика VEPA используется в эстонских школах уже восемь лет (с 2014/2015 учебного года). К ней присоединились 165 школ по всей Эстонии, в методике приняли участие 716 классных руководителей и около 13 600 учеников, в основном начальных классов. По регионам доля школ из всех общеобразовательных школ (за исключением только гимназий), присоединившихся к VEPA, выше всего в Ида-Вирумаа, Тарту, Таллинне и. Харьковском уезде. Примерно в половине школ по меньшей мере 4 учителя прошли обучение по программе VEPA (в остальных школах 1–3 учителя).

Отзывы школьных учителей

Результаты опроса преподавателей VEPA по итогам года таковы.

- ✓ Как и в предыдущие годы, учителя наиболее активно использовали такие элементы VEPA, как именные палочки, таймер, бабулькины пряники, гармошку и жесты, регулирующие громкость голоса. Некоторые учителя не использовали роли VEPA, карточки «Вперед!» и «Стоп!» или принцип «руки и ноги VEPA». Внедрению элементов VEPA способствовало то, что детям нравились элементы VEPA, они были просты в использовании, и ментор поощрял продолжать их применение.
- ✓ Каждый третий учитель использовал игру VEPA ежедневно, каждый второй еженедельно, а остальные реже (в том числе четыре учителя вообще не использовали игру VEPA). Две трети использовали секретную игру или секретного игрока, а треть учителей собирала баллы VEPA. Игра VEPA и ее вариации использовались в этом учебном году более активно, чем в предыдущем. Последовательное применение. игры VEPA считалось более сложным, чем постоянное использование элементов.
- ✓ Более половины учителей в течение учебного года находились на дистанционном обучении из-за ситуации, обусловленной распространением COVID-19. Половина из них и тогда продолжала использовать некоторые элементы VEPA. Во время онлайн-обучения игра VEPA была опробована лишь несколькими учителями.
- ✓ Большинство учителей также вовлекали родителей в применение методики VEPA – информировали их о целях и содержании методики, распространяли брошюру «Дом VEPA», просили детей писать хваленки для родителей или знакомили родителей с элементами VEPA.
- ✓ На протяжении многих лет учителя были очень довольны поддержкой, оказываемой менторами, и считают наблюдения за уроками, консультации и ковидии очень полезными. По меньшей мере две трети учителей были очень довольны предоставлением информации со стороны TAI.
- ✓ Более трех четвертей учителей считают, что в результате внедрения VEPA у детей улучшились навыки управления собой, навыки обучения и мотивация к обучению. Учителя считают, что им теперь легче вовлекать учащихся в ход урока, использовать время на уроках и устанавливать контакт с учениками.
- ✓ Большинство учителей рекомендовали бы методику VEPA и другим учителям. Две трети определенно хотят продолжать использовать VEPA в следующем учебном году, а большинство остальных скорее предпочло бы продолжить. Показатели

рекомендации и продолжения применения методики находились на аналогичных уровнях в предыдущие годы.

Тестирование VEPA в детских садах

Первое тестирование методики VEPA в детских садах началось в 2021/2022 учебном году. В тестировании приняли участие 5 детских садов, 5 групп и 15 учителей и помощников учителей. В ходе тестирования хотели узнать, насколько методика, используемая до сих пор в школах, подходит для детских садов и что нужно изменить. На основании обратной связи и проведенных интервью итоги учебного года таковы.

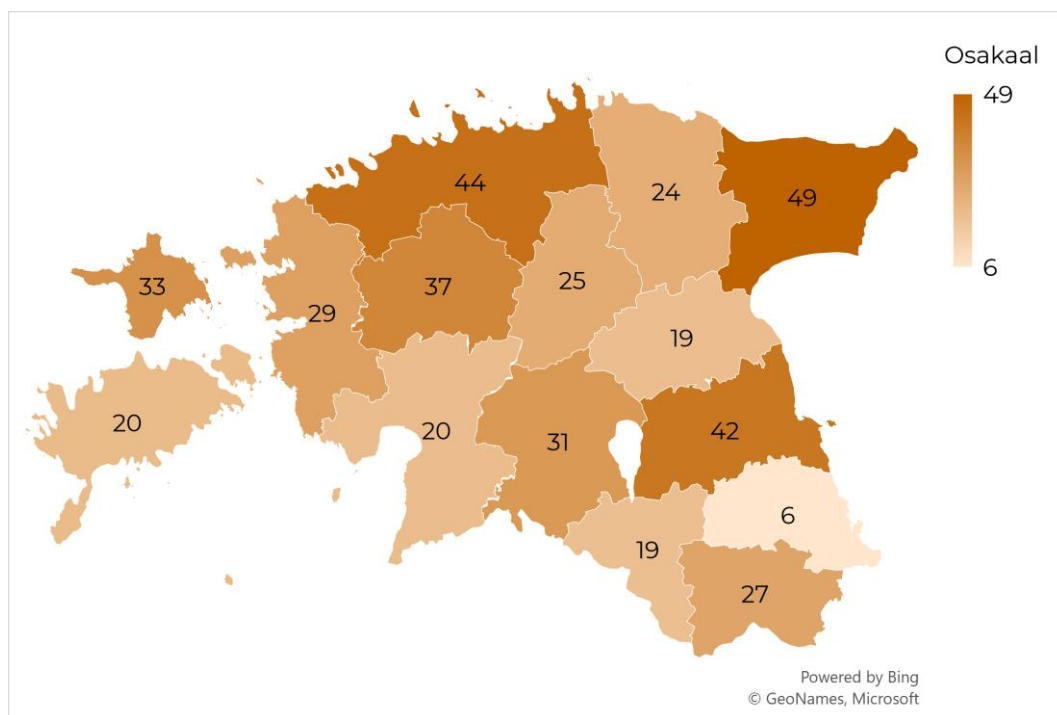
- ✓ Работники детского сада считали очень важным, что весь коллектив группы мог участвовать в обучении VEPA и методика использовалась в тесном сотрудничестве учителей и помощников. В будущем работники детских садов могли бы обучаться VEPA в отдельной учебной группе.
- ✓ У детских садов был разный опыт начала внедрения методики VEPA. Для некоторых введение элементов прошло гладко, а для других потребовалось больше времени, чтобы попрактиковаться, привыкнуть и добиться последовательности.
- ✓ Наиболее активно использовались жесты, регулирующие громкость голоса, именные палочки, гармошка, таймер, бабулькины пряники и роли VEPA. Большинство элементов были хорошо приняты в детских садах как учителями, так и детьми.
- ✓ Эксперименты с игрой VEPA и секретной игрой также прошли успешно. Однако большинство работников детских садов не использовали подсчет пунктов VEPA и сочли, что в нынешнем виде это слишком сложно для детских садов.
- ✓ В качестве основных проблем и потребностей в адаптации были выделены следующие.
 - Детские сады предлагают разнообразные виды деятельности, больше движения в различных условиях (в помещении и на улице) и меньше обучения за столом. Поэтому у учителя не всегда были с собой все элементы VEPA и не всегда все дети одновременно слышали или видели учителя.
 - Детсадовцы еще не умеют писать, поэтому составить вместе с детьми видение VEPA и писать хваленки было сложнее. Нужно больше визуального материала (картинки) и дополнительные возможности для хваленок.
 - Некоторые элементы частично ориентированы на школу и должны быть адаптированы к среде детского сада. В основном это касается карточек с картинками и бабулькиных пряников.
 - Самыми сложными элементами для использования в детских новостях являются подсчет пунктов VEPA и карточки «Вперед!» и «Стоп!». В случае с карточками, помимо указания, детям также необходимо объяснение того, на что они указывают.
- ✓ Поддержку со стороны ментора посчитали очень необходимой и полезной, чтобы использование методики не сошло на нет в течение учебного года.
- ✓ По мнению работников детских садов, при внедрении VEPA в наибольшей степени улучшились контакт с детьми и их вовлеченность, использование времени в течение дня, навыки самоуправления и обучения у детей.
- ✓ Подводя итоги учебного года, учителя, помощники учителей, менторы и руководители школ пришли к выводу, что дети хорошо восприняли VEPA и что методика в целом подходит для групп дошкольников в детском саду. На основании этих результатов можно приступить к расширенному тестированию и дальнейшему развитию методики VEPA для детских садов.

1 VEPA metoodika rakendamine

VEPA metoodika on tööriistade komplekt õpetaja jaoks, mida kasutades arendatakse laste eneseregulatsiooni ning sotsiaal-emotsionaalseid oskuseid. Sekkumine ennetab õpilaste vaimse tervise ja käitumise probleemide teket või süvenemist ning sellel on pikaajaline mõju lapse edasisele arengule ja valikutele. VEPA metoodika terviklik rakendamine aitab luua laste arengut soodustavat keskkonda ja toetada klassis kõiki õpilasi. Selleks koolitatakse õpetajaid kasutama tunni ajal või väljaspool tundi erinevaid tööriistu, mängima koos lastega käitumise jälgimisele suunatud meeskonnamängu ning jagama üksteisele hea käitumise eest tunnustust. Ühe õppeaasta jooksul toetab õpetajat VEPA metoodika kasutuselevõtmisel VEPA mentor. Piirkonnamentorid teevad koostööd õpetajatega erinevatest koolidest ning koolimentor toetab VEPA õpetajaid oma koolis ja on nende kolleeg.

VEPA Käitumisoskuste Mängu metoodika (rahvusvaheliselt *PAX Good Behaviour Game*) on välja töötatud PAXIS Instituudi poolt ning seda on Eestis rakendatud kaheksa õppeaastat. VEPA-ga on liitunud 165 kooli ehk kolmandik Eesti üldhariduskoolidest (v.a. vaid gümnaasiumid), sealhulgas 36 on lisandunud kahe viimase õppeaasta jooksul. Kõige suurem VEPA-ga liitunud koolide osakaal on Ida-Virumaal, Tartus, Tallinnas ja ülejäänud Harjumaal (üle 40%). Liitunud koolide osakaal maakondade kaupa on esitatud joonisel 1.

Metoodikast on osa saanud 716 klassiõpetajat ning u 13 600 peamiselt algklasside õpilast (vt tabel 1). Lisaks on metoodikat kasutanud 30 aineõpetajat. Aastate jooksul liitunud koolidest 42% on uusi õpetajaid VEPA väljaõppesse saatnud vähemalt kolmel õppeaastal. Ligi pooltes (47%) VEPA koolides on kokku väljaõppe läbinud 1–3 õpetajat, umbes veerandis koolides (28%) 4–6 õpetajat ning ülejäänutes (24%) on vähemalt 7 VEPA õpetajat.

Joonis 1. VEPA-ga liitunud koolide osakaal kõigist üldhariduskoolidest (v.a. vaid gümnaasiumid) maakondade lõikes

Tabel 1. VEPA metoodikat rakendanud koolide, õpetajate ja õpilaste arv õa kaupa

Näitaja	2014/ 2015	2015/ 2016	2016/ 2017	2017/ 2018	2018/ 2019	2019/ 2020	2020/ 2021	2021/ 2022	KOKKU
Koole	20	21	42	46	39	86	89	71	165
sh uusi liitujaid	20	15	29	21	20	24	28	8	165
Õpetajaid	20	21	42	100	80	162	187	104	716
Õpilasi	510	442	826	1831	1518	3271	3289	1920	13607
sh 1. kl	510	442	723	790	726	1245	1122	877	6435
sh 2.–3. kl			103	720	619	1444	1298	503	4687
sh 4.–6. kl või muu*				321	173	582	869	540	2485

* „Muu“ alla on arvestatud mõned liitklassid ja vanemad klassid (kokku 367 õpilast).

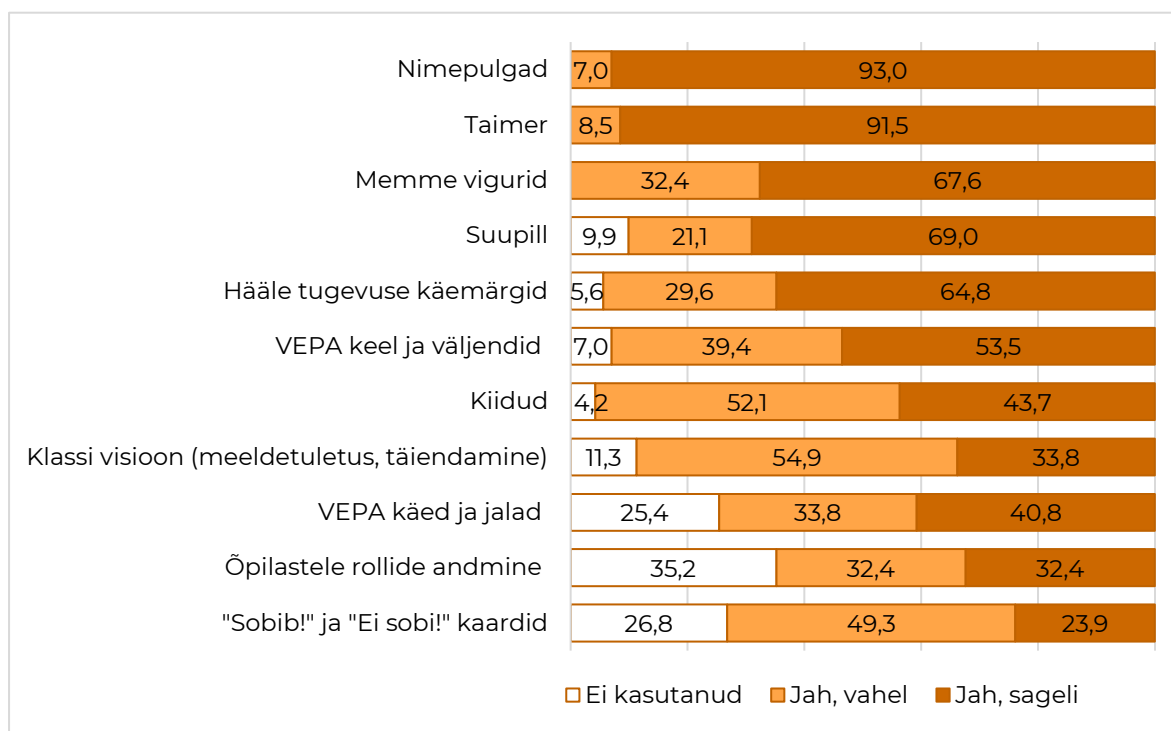
2 Õpetajate tagasiside VEPA aastale

VEPA rakendamise raames kogutakse iga-aastaselt õppeaasta lõpus tagasisidet VEPA meetodikat kasutama hakanud õpetajatelt. Õpetajad vastasid elektroonsele ankeedile 2022. aasta mais-juunis. 104 klassiõpetajast andis oma tagasiside 75 ehk 72%.

2.1 VEPA elementide kasutamine

Elementide ja mängu kasutamine

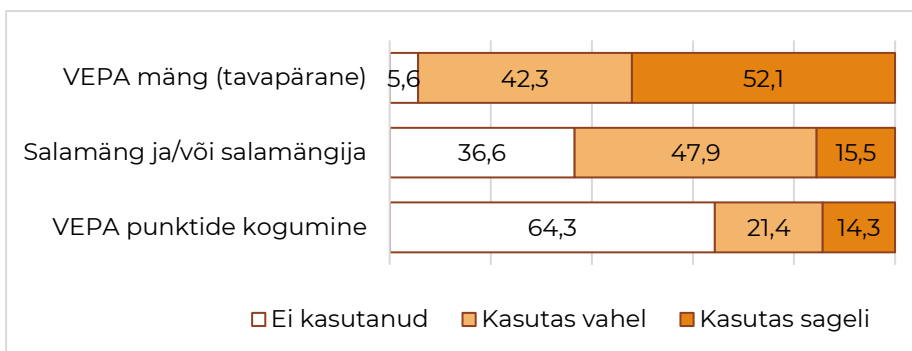
VEPA elementidest rakendati kevadel kõige rohkem nimepulki ja taimerit – pea kõik õpetajad kasutasid neid elemente sageli. Aktiivsemas kasutuses olid ka memme vigurid, suupill, hääle tugevuse käemärgid ning VEPA keel ja väljendid (üle poole õpetajatest kasutasid neid elemente sageli). Vähemalt neljandik õpetajatest ei kasutanud aga õpilastele rollide andmist, „Sobib!“ ja „Ei sobi!“ lauakaarte ning VEPA käsi ja jalgu (vt joonis 2). VEPA elementide populaarsuse järjestus on mitme eelmise õppeaastaga võrreldes väga sarnane.

Joonis 2. VEPA elementide kasutamine viimastel kuudel (%)

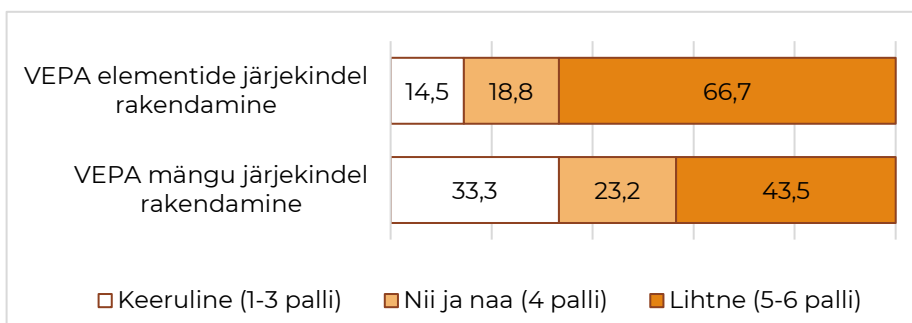
VEPA mängu kohta ütles 4 õpetajat, et ei ole seda viimastel kuudel üldse kasutanud. Ülejäänutest enamik tegi seda sageli. Salamängu rakendajaid oli vähem – seda oli kevadel kasutanud 63% õpetajatest. VEPA punkte kogus ja nädala tabelit täitis 36% õpetajatest (vt joonis 3). VEPA mängu ja punktide kogumist on kasutatud aktiivsemalt kui eelmise õppeaasta VEPA õpetajad seda tegid. Õppeaastal 2020/2021 kasutas (kontaktõppe perioodil) VEPA mängu 87%, salamängu ja/või salamängijat 43% ning VEPA punktide kogumist 27% õpetajatest.

VEPA mängu kasutamise kohta küsiti lisaks üldisele sagedusele ka täpsemalt. Selgus, et 31% õpetajatest kasutas viimastel kuudel VEPA mängu igapäevaselt, 48% iganädalaselt ning 21% harvem või üldse mitte (sh 6% üldse mitte).

Joonis 3. VEPA mängu ja punktide kogumise kasutamine viimastel kuudel (%)

VEPA mängu järjekindel rakendamine oli õpetajate jaoks keerulisem, kui elementide pidev kasutamine. VEPA elementide järjekindlat rakendamist pidas 6-pallisel skaalal hinnates kergeks kaks kolmandikku õpetajatest ja 44% pidas kergeks VEPA mängu järjekindlat rakendamist (vastasid 5–6 palli) (vt joonis 4). Keskmised hinnangud olid vastavalt 4,7 ja 4,1.

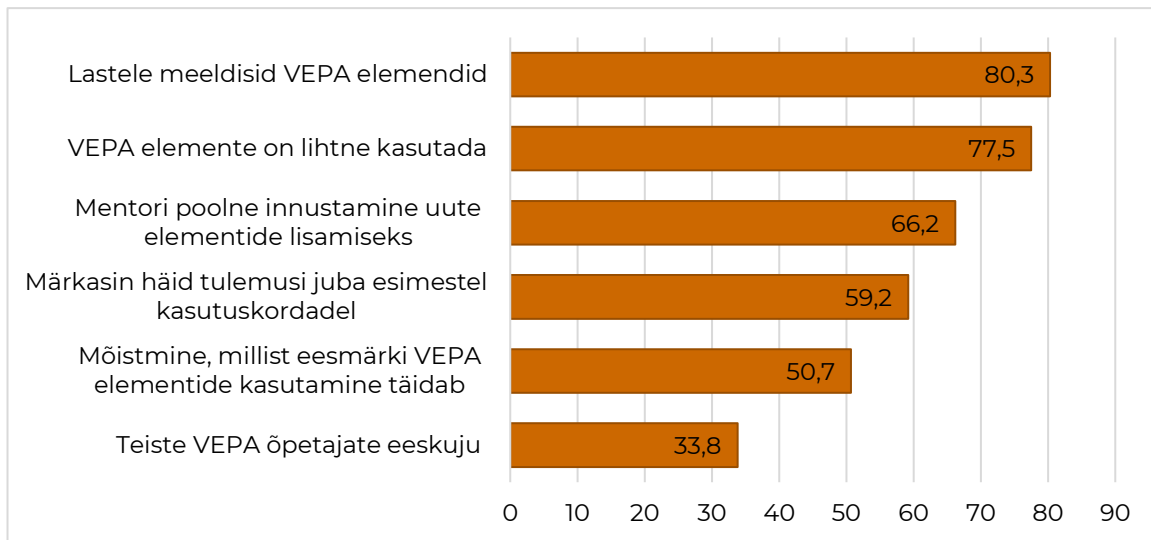

Joonis 4. VEPA elementide ja mängu järjekindla rakendamise lihtsus või keerukus (%)

Abistavad ja takistavad tegurid

Õpetajatelt küsiti ka selle kohta, mis abistas neid VEPA elementide kasutuselevõtmisel. Kõige abistavam oli see, et lastele VEPA elemendid meeldisid, elemente oli lihtne kasutada ning mentor innustas rakendamisel. Ka teisi vastusevariante valis vähemalt kolmandik õpetajatest (vt joonis 5).

Takistava tegurina märkis üle kolmandiku õpetajatest (38%), et osade elementide proovimisel ei olnud näha soovitud tulemusi. Enam kui kümnendik nentis, et mõned elemendid ei sobinud kokku õpetaja enda töökspidamistega (14%) ning osade elementide kasutamise eesmärgist oli keeruline aru saada (11%).

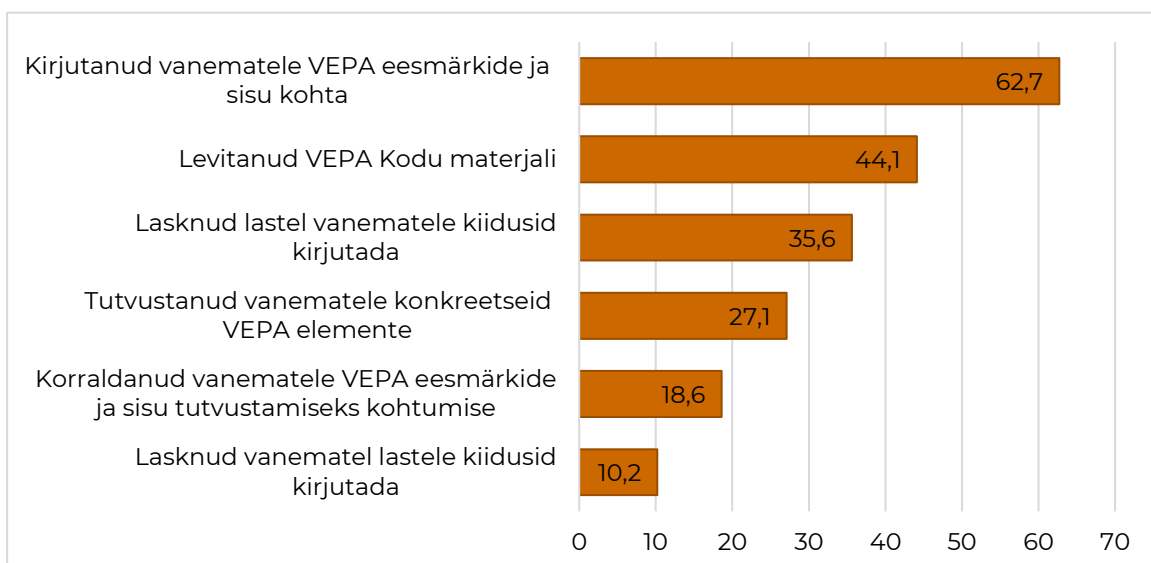
Joonis 5. Abistavad tegurid VEPA elementide kasutuselevõtmisel (%)

Distantsõppe perioodid

Üle poole (59%) õpetajatest märkisid, et COVID-19 laialdase leviku olukorras oli õppeaasta jooksul ka distantsõppe perioode. Distantsõppe ajal kasutas VEPA elemente 52% õpetajatest. Nendest veidi enam kui pooled (54%) kasutasid 1–2 elementi ning ülejäänud kasutasid rohkem elemente. VEPA mängu proovis distantsõppe ajal mõni üksik õpetaja. Vastajatel paluti ka 6-pallisel skaalal hinnata, kui hästi VEPA metoodika kasutamine distantsõppe ajal õnnestus. Keskmise hinnangu oli 3,9, sh 23% märkis kõrgema hinnangu (5–6 palli), 45% keskmise hinnangu (4 palli) ning ülejäänud kolmandik madala hinnangu (1–3 palli). See näitaja oli kõrgem eelmisest õppeaastast, mil keskmine hinnangu VEPA kasutamise õnnestumisele distantsõppe ajal oli 3,4.

Lapsevanemate kaasamine

87% õpetajatest olid VEPA rakendamisse kaasanud ka lapsevanemaid. Enamik neist olid vanematele VEPA metoodika klassis kasutamise kohta kirjutanud ning üle kolmandiku oli levitanud lapsevanematele mõeldud VEPA Kodu materjali või lasknud lastel oma vanematele kiidusid kirjutada (vt joonis 6).

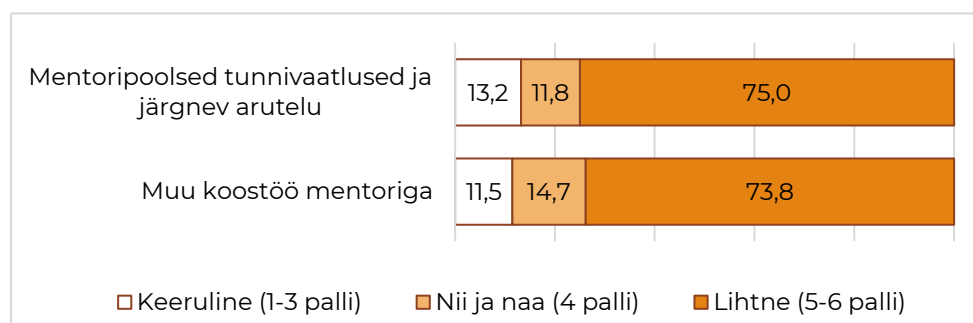

Joonis 6. Lapsevanemate kaasamise viisid VEPA metoodika rakendamisse (% õpetajatest, kes olid vanemaid kaasanud)

2.2 Koostöö ja toetamine

Koostöö mentoriga

Sarnaselt eelnevate aastatega hindavad õpetajad ka 2021/2022 õppeaastal mentori tegevust väga kõrgelt. Hinnangud sellele, kui abistavad olid tunnivaatlused, kovisioonid ning nõustamised telefoni või e-kanalite teel, jäid 6-pallisel skaalal vahemikku 5,3–5,6. Õpetajad olid rahul sellega, kuidas mentor suutis selgitada VEPA eesmärki ja mõju, abistas küsimuste ja probleemide lahendamisel, motiveeris jätkama ning milline oli tema kättesaadavus ja usaldusväärsus õpetaja jaoks. Hinnangute keskmised kõigi eeltoodud teemade osas jäid vahemikku 5,2–5,5 ning kõrge hinnangu (5–6 palli) valis üle 80% õpetajatest. Koostöö mentoriga oli õpetajate jaoks lihtne – kolmveerand õpetajatest andis hinnangu 5–6 palli (vt joonis 7) ning vastuste keskmised skaalal keeruline-lihtne olid vahemikus 5,0–5,2.

Joonis 7. Mentoriga koostöö tegemise lihtsus või keerukus (%)

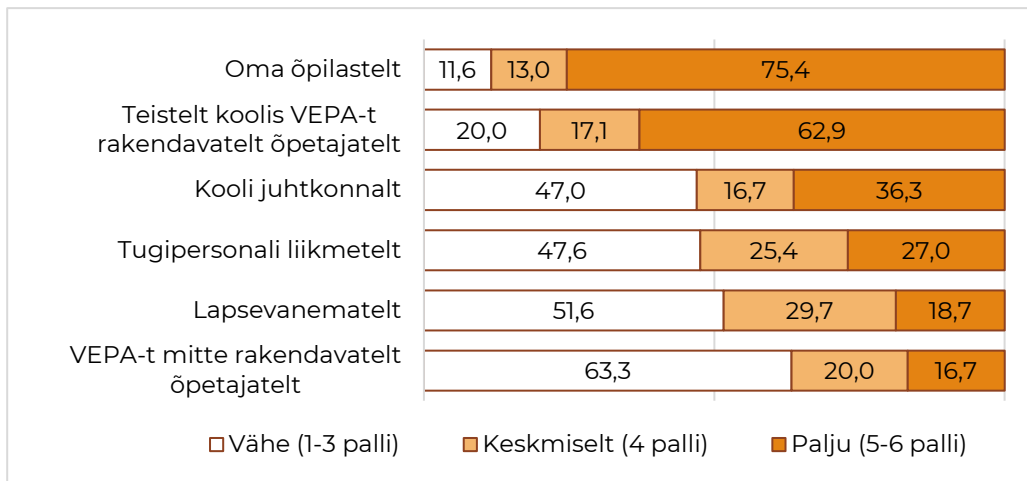
TAI poolne toetamine

TAI-ga koostöö osas paluti õpetajatel hinnata õppeaasta jooksul edastatud info õigeaegsust, piisavust ja arusaadavust. Hinnangute keskmised 6-pallisel skaalal jäid vahemikku 4,8–5,0. Seejuures 69–78% õpetajatest märkisid kõrge hinnangu ehk 5–6 palli ning rohkem rahulolematuid oli kümnendiku jagu (märkisid 1–3 palli).

Lisaks väljaõppele pakutakse TAI poolt õpetajatele õppeaasta jooksul e-kohtumisi VEPA koolitajaga (et arutada erinevaid rakendamise seotud teemasid) ning infot VEPA Facebook'i leheküljel. Üle kolmveerandi õpetajatest (78%) kasutas VEPA Facebook'i lehekülge ning 61% osales kohtumistel VEPA koolitajaga. Keskmised hinnangud sellele, kui abistavad need teabe saamise viisid olid, jäid vahemikku 4,1–4,3; sh 35–40% märkisid kõrge hinnangu ehk 5–6 palli (ja u neljandik madalama hinnangu 1–3 palli).

Kooli sisene toetamine

Enda koolis olid õpetajad VEPA rakendamisel kõige rohkem vahetut toetust saanud oma klassi õpilastelt ning teistelt koolis VEPA-t rakendavatelt õpetajatelt. Iga teine õpetaja märkis, et oli palju või keskmisel määral tuge saanud ka kooli juhtkonnalt, tugipersonali liikmetelt ning lapsevanematelt (vt joonis 8). Üle poole õpetajatest (60%) võtsid ka iseseisvalt kontakti mõne teise VEPA-t kasutava kolleegiga, et tema tundi vaadelda või arutada VEPA rakendamise teemadel.

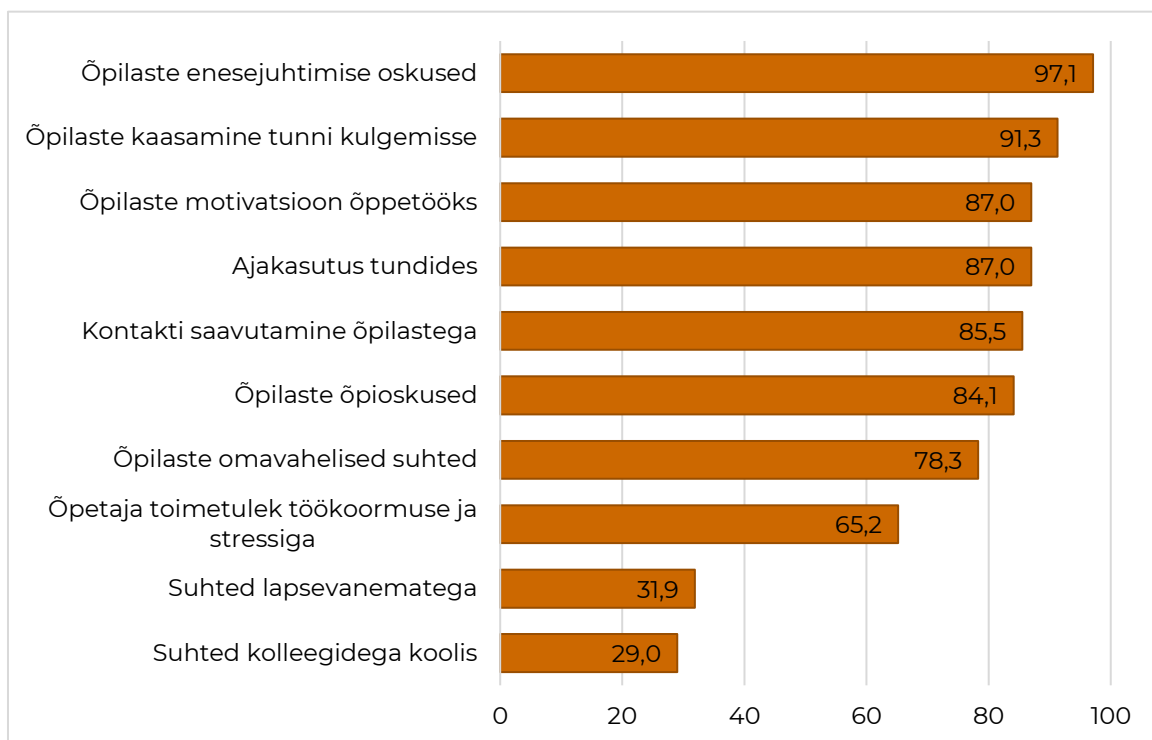

Joonis 8. VEPA rakendamisel toetuse kogemise määr erinevate seotud poolte puhul (%)

2.3 VEPA kogemuse kokkuvõte

Tajutud muutused

Õpetajatelt küsiti, millisel viisil on VEPA meetodika kasutamine nende ja õpilaste jaoks erinevaid aspekte mõjutanud. Joonisel 9 on näidatud õpetajate osakaal, kes valisid vastuseks, et antud aspektiga seotud olukord on paranenud mõningal määral või palju. Väga suur osakaal õpetajatest (üle 80%) leidsid, et VEPA kasutamisel on paranenud laste enesejuhtumise oskused, õpioskused ja motivatsioon õppetöös. Õpetaja jaoks on muutunud paremaks õpilaste kaasamine tunni kulgemisse, ajakasutus tundides ja kontakti saavutamine õpilastega. Enam kui poolte õpetajate jaoks on paranenud ka õpilaste omavahelised suhted ning õpetaja enda toimetulek töökoormuse ja sellega kaasneva stressiga. Kõige vähem märgati muutusi seoses suhetega kolleegide ja lapsevanematega.

Joonis 9. Aspektid, mida VEPA meetodika kasutamine on paremaks muutnud (%)

Õpetajatele esitati ka lahtine küsimus selle kohta, mis teeb nende jaoks VEPA-st toimiva meetoodika. Kõige rohkem toodi esile meetoodika tulemuslikkust parandamaks laste eneseregulatsiooni oskusi ja käitumist. Oluliseks peeti ka seda, et VEPA on tõenduspõhine meetoodika ja selle mõju on uuritud, VEPA suurendab hoolimist ja positiivsust ning loob toetavat keskkonda läbi tõhusate tööriistade järjepideva kasutamise. Järgnevalt on toodud mõned näited õpetajate poolt kirjutatud vastustest.

„VEPA annab kõikidele õpilastele sõnumi, et nad on väärtuslikud. Õpilased tajuvad toetavat keskkonda ja näevad, et kogu aeg saab uusi võimalusi. Õpilastel on endal väga suur hääleõigus ja areneb ka oskus ennast jälgida, analüüsida, uusi eesmärke seada. Õpilased tunnevad rahu ja rahulolu. Ja mis peamine, nad teavad, mida neilt oodatakse, saavad seda ka ise suunata ja seega tegutseda ühise eesmärgi nimel.“

„See ei ole võlupill, kui sa ise tegelikult ei usu, ning loodad, et asi hakkab "ise" kuidagi toimuma. Antud meetoodika vajab pühendumist ja usku sellesse, endasse ja lastesse. Siis toimib ja on väga tõhus.“

„See on lapsesõbralik, keskendub positiivsele ning seetõttu kinnistub kergelt nii lastele kui ka õpetajale. VEPA on ideaalne alustamiseks uue klassiga, soovitatavalt kohe 1. klassist.“

„Teaduspõhine meetoodika, mille kasutamine on loogiline ja tore nii lastele kui õpetajale.“

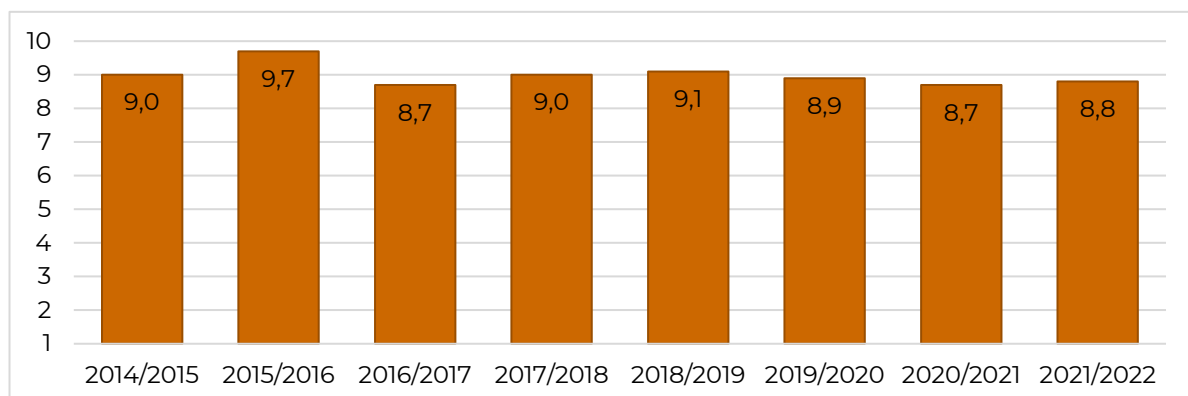
„VEPA-st teeb toimiva meetoodika selle mängulisus, ent ka psühholoogiapõhisus. Iga element, tegevus, liigutus on tegelikult kalkuleeritud ja eesmärgipärane. VEPA toetab õpilast tema teekonnal ja loob usaldusliku õpetaja-õpilane suhte.“

„VEPA loob lapse jaoks turvalise õhkkonna, kus ka eksimusi saab läbi positiivse võtme muuta ja parandada. Samuti on õpetajal palju stressivabam töötada, kui keskenduda positiivse märkamisele ja tunnustamisele.“

VEPA soovimine ja rakendamisega jätkamine

Igal aastal on VEPA õpetajate käest 10-pallisel skaalal küsitud, millisel määral nad soovitaks meetoodika kasutuselevõtmist teistele õpetajatele. Ligi kaks kolmandikku (64%) VEPA õpetajatest andsid soovitamisele maksimaalse hinnangu ehk 9–10 palli, ligi kolmandik (30%) samuti kõrgema hinnangu ehk 6–8 palli ning ülejäänud (5%) märkisid 3–5 palli. VEPA soovitamise keskmine näitaja on aastate lõikes püsinud sarnasel kõrgel tasemel (vt joonis 10).

Kaks kolmandikku (67%) õpetajatest leidsid, et nad kindlasti jätkavad VEPA meetoodika kasutamist ka järgmisel õppeaastal. 30% märkisid, et nad pigem jätkavad ning 3% (2 õpetajat) arvasid, et nad pigem ei jätka VEPA-ga. See tulemus on olnud sarnane ka eelnevatel õppeaastatel.

Joonis 10. VEPA meetoodika soovimine õppeaastate lõikes (keskmine 10-pallisel skaalal)

3 VEPA metoodika testimine lasteaedades

3.1 Testimise kulgemine

2021. aastal koostati (koostöös Civitta Eestiga) VEPA Käitumisoskuste Mängu strateegia aastateks 2022–2026. Seniste saavutuste ning edasiste arenguvajaduste määratlemiseks intervjueriti erinevaid huvipooli ning viidi läbi arutelusid. Ühe arenguvajadusena määratleti ka VEPA metoodika sobivuse testimine lasteaedades, et oluliselt laiendada metoodika kasutamist ja suurendada selle mõju laste arengule.

Õppeaastal 2021/2022 VEPA metoodika kõige esmase katsetamisega lasteaedades ka juba alustati, et mõista, kui palju tuleks metoodikat muuta, et laiema testimisega jätkata. Kaasatud oli viis lasteaeda või lastead-kooli. Igast lasteaiast osales üks rühm. Valdavalt oli tegemist koolieelikute rühmaga – kas 6–7-aastased või 5–7-aastased lapsed. Ühes lasteaias oli kaasatud segarühm 3–7-aastaste lastega.

Kogu ühe rühmaga tegelev meeskond (õpetajad ja abi) osales VEPA väljaõppes. Lasteaiatöötajad olid väljaõppes koos kooliõpetajatega, kolmes erinevas koolitusgrupis.

Mõistmaks, kui hästi metoodika lasteaedade jaoks sobida võiks, toimusid jooksvad töökohtumised ning koguti andmeid. Lasteaiatöötajad vastasid tagasisideankeetidele (iga koolituspäeva järel ning kogu õppeaasta lõpus) ning osalesid fookusgrupi intervjuudes. Lisaks intervjueriti mentoreid ja lasteaedade juhte. Õppeaasta elektroonsele ankeedile vastas 14 õpetajat ja abi (15-st) ning intervjuudes osales 12 õpetajat, 4 mentorit ja 2 koolijuhti. Intervjuusid viisid läbi Maire Tuul Tallinna Ülikoolist ning Anita Baumbach TAI-st.

Kogu õppeaasta jooksul oli testimisse kaasatud Tallinna Ülikooli Haridusteaduste instituudi alushariduse dotsent Maire Tuul, kes nõustas VEPA meeskonda, osales kohtumistel mentorite ja lasteaiatöötajatega ning jagas soovitusi VEPA rakendamise kohta lasteaedades. Eksperti kaasamine oli oluline, et mõtestada VEPA metoodikat lasteaiakeskkonnas, teha kohandusi arvestades eelkoolialiste laste ealisi eripärasid ja Eesti alushariduse konteksti.

3.2 Testimise tulemused

Väljaõpe

Lasteaedade jaoks oli väga oluline ja abistav, et väljaõppes sai osaleda rühma meeskond tervikuna, sh õpetaja abid. See võimaldas hakata metoodikat rühmas terviklikult rakendama ning ka üksteist toetada.

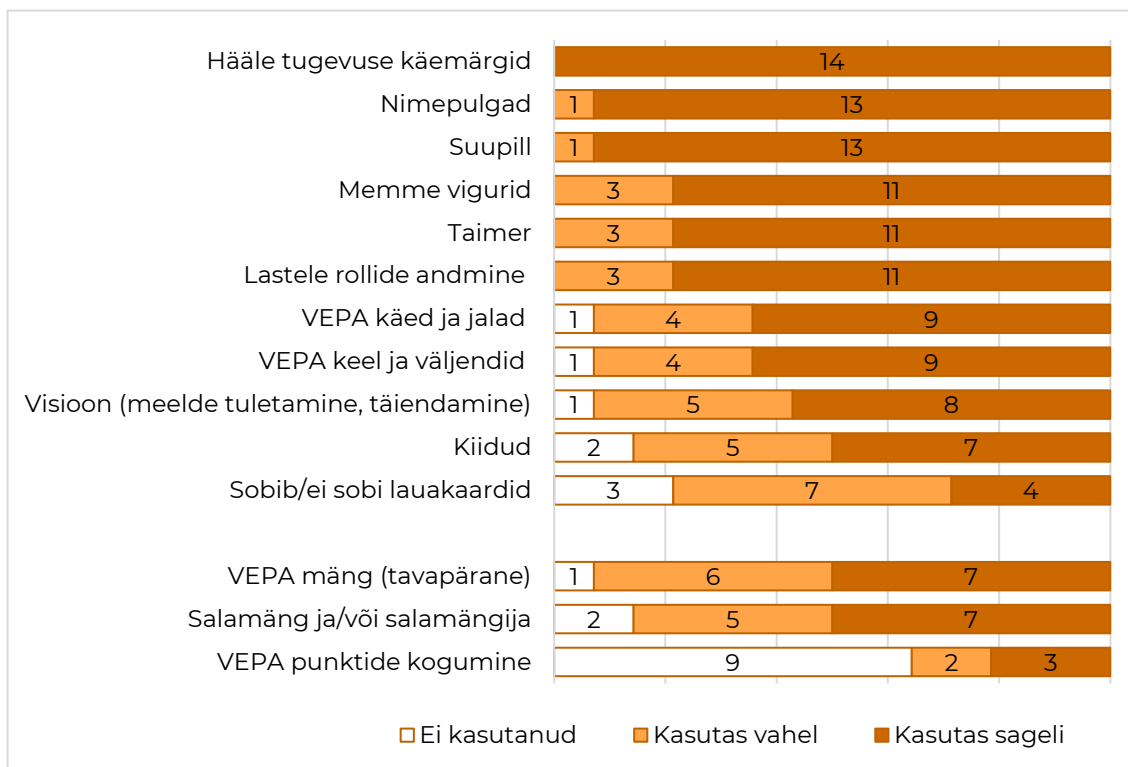
VEPA väljaõpe vastas oma sisu osas lasteaiatöötajate ootustele ning hinnangud olid positiivsed. Õppimist toetas kõige rohkem teiste õpetajate kogemuste kuulamine ja juhtumite analüüs, koolitajate selgitused VEPA põhimõtete kohta, praktilised näited VEPA kasutamisest lastega ning koostöö mentoriga koolituspäevade vahepeal.

Leiti, et edaspidi võiks lasteaiatöötajad olla omaette koolitusgrupis (mitte koos kooliõpetajatega), et väljaõpe arvestaks lasteaiakeskkonna konteksti ning saaks jagada kogemusi teiste lasteaedade õpetajate ja abidega. Võimalusel võiks mitte kasutada üksnes e-õppe põhise koolituse formaati.

VEPA elementide ja mängu kasutamine

VEPA metoodika rakendamise alustamisega olid lasteaedadel erinevad kogemused. Osadel läks erinevate elementide kasutuselevõtt sujuvalt ja nii õpetaja/abi kui ka lapsed võtsid VEPA kiiresti omaks. Teistel võttis harjutamine, harjumine ja järjepidevuse saavutamine kauem aega. Leiti, et rakendamisele tuleb rahulikus tempos läheneda ja lasteaias on vaja rohkem selgitamist.

Õppeaasta tagasisideankeedis märkisid lasteaia töötajad, et nad on kõige aktiivsemalt kasutanud hääle tugevuse käemärke, nimepulki, suupilli, taimerit, memme vigureid ja lastele rollide andmist. Paar-kolm lasteaia töötajat ei kasutanud „Sobib!“ ja „Ei sobi!“ lauakaarte, kiidusid ja salamängu ning enamik ei kasutanud VEPA punktide kogumist (vt joonis 11). Mõned lasteaia töötajad leidsid intervjuude käigus, et erinevaid elemente on lasteaedade jaoks palju, kuna lasteaias toimuvad tegevused erinevates kohtades (sh õues) ja kõik vahendid ei ole alati kaasas.

Joonis 11. VEPA elementide kasutamine lasteaedades viimastel kuudel (arv 14-st vastajast)

Intervjuudes anti erinevate elementide kohta järgnevat tagasisidet.

- ✓ Kõikides rühmades alustati rakendamist **VEPA visiooni** loomisest koos lastega. Visiooni sõnastamine oli laste jaoks tore ja põnev. Kuna lasteaialapsed kirjutavad veel vähe, tegi seda eelkõige õpetaja laste ütluste põhjal. Leiti, et lasteaedades võiks juures olla pildilist materjali, mida visiooni koostamisel kasutada. Kevadeks olid osad lasteaiaid visioonist mitmeid mitte soovitud käitumisi vähemaks võtnud (kuna neid enam ei esinenud), aga vajadusel ka vastavalt laste mõtetele midagi uut juurde lisatud. Ühes lasteaias visioon õppeaasta jooksul ei muutunud.
- ✓ **Hääle tugevuse käemärke** saab lasteaias igal pool hõlpsalt kasutada ilma, et õpetaja midagi ise ütleva peaks. Need olid laste jaoks selged ja arusaavad ning heaks abiks suure rühma puhul. Lasteaias, kus olid segarühmas ka 3–4-aastased lapsed, märgiti, et väiksemate jaoks olid käemärgid liiga keerulised.
- ✓ **Nimepulgad** olid esimeste elementide seas, mida proovima hakati. Neid on lasteaias lihtne kasutada ning võimalused on mitmekesised. Nimepulki kasutati näiteks

õppetegevustes vastamisel, rühmade moodustamisel, rollide loosimisel, kahekaupa veetopsi järgi käimisel, laste kohaloleku märkimiseks hommikul jmt. Nimepulkade abil jääb ära lastega vaidlemine (kes mida teha saab) ja kedagi ei eelistata. See on tõhus tööriist õpetamiseks kannatlikkust ja enda järjekorra ootamist. Mingeid raskusi elemendi kasutamisega seoses ei mainitud.

- ✓ Ka **suupill** oli esimeste elementide seas, millega lasteaias VEPA rakendamist alustati. See toimib hästi lasteaias tihti valitseva lärmi vaigistamiseks. Suupill tõmbab laste tähelepanu, nad saavad sellest hästi aru ja reageerivad kiiresti. Töötab ka käemärk peale suupilli puhumist. Suupilli kasutamisel tekkis lasteaias raskusi siis, kui lapsed olid laiali erinevates ruumides ning osad ei kuulnud õpetajat ja õpetaja ei näinud kõigi laste reaktsiooni.
- ✓ **Taimer** leidis lasteaedades mitmekesist ja tihedat kasutamist. Lisaks VEPA mängu ajal aja mõõtmisele kasutati seda riietumisel, söögilauas, koristamisel, õppetegevuse ajal jmt. Elementi kasutades ei pea õpetaja ise nii palju sõna võtma. Leiti, et taimer võiks olla suurem ja kõvema häälega, et lisaks õpetajale ka lapsed seda näeksid ja kuuleksid.
- ✓ **Memme vigurite** tegemist lapsed ootavad ja suudavad ka viguri lõppedes sujuvalt ühelt tegevuselt teisele üle minna. Puudusena märgiti, et paljud vigurid on koolikesksed ning lasteaedade vigurivalikut võiks osaliselt muuta.
- ✓ **Kiidusid** lapsed väga soovivad saada ja see on motiveerimisel tõhus element. Samas lasteaialapsed ise eriti ei kirjuta ning seetõttu kirjutasid eelkõige õpetajad lastele kiidusid. Toodi välja, et laste jaoks oleks vaja leida alternatiivseid viise omavahel kiitude tegemiseks. Prooviti nt nii, et lapsed ütlesid suuliselt ja õpetaja kirjutas paberile või joonistati kiidusid piltide abi. Mõnes lasteaias piirduti eelkõige suulise kiitmisega.
- ✓ „**Sobib!**“ ja „**Ei sobi!**“ **lauakaarte** kasutati vähem kui teisi elemente. Mõnes lasteaias kasutati eelkõige pöidlaga üles-alla näitamist kaartide asemel. Märgiti, et lisaks kaardi peale näitamisele tuleb selle tähendust ka lastele selgitada, et nad aru saaks, mille kohta osutamine käib.
- ✓ **Rollide jagamist** tehti lasteaias aktiivselt ning leiti huvitavaid lahendusi lastele ülesannete andmiseks. Näiteks meeskonna kapten, punktide loendaja, käepaelte jagaja, korraldaja, kuupäeva märkija, laste kokku lugeja.
- ✓ Ka **pildikaardid** leidsid lasteaias mõningat kasutamist, kuid praegu on need veel liiga koolikesksed. Lasteaias peaksid pildikaardid olema lihtsamad ja arvestama lasteaia tegevusi.
- ✓ Lasteaiaõpetajad kiitsid VEPA õpetajaraamatut ja VEPA Kodu raamatut lapsevanemate jaoks. Need materjalid on selgelt sõnastatud ja täis abistavaid näiteid.
- ✓ **VEPA mäng** toimus enamikes lasteaedades hästi, lapsed tulid sellega kaasa ja korrigeerisid oma käitumist. VEPA mängu tehti õppetegevuste ajal (nt töövihikut täites), hommikuringis (nt ette lugemisel), õppeklassis, söömise ajal, treppidel liikudes, riietumisel, õues käimisel (nt jäätise järgi minnes). Edukalt katsetati ka salamänguga. Igapäevaselt kasutas mängu alla poole lasteaiaõpetajatest ning ülejäänud tegid seda eelkõige iganädalaselt. Enamik lasteaiaõpetajaid ei kasutanud VEPA mängude nädala tabelit ja punktide kogumist. Leiti, et punktide kogumise süsteemi peaks lasteaedade jaoks lihtsamaks tegema. Osad õpetajad olid seda ka juba ise kohandanud, nt koguti nõõpe purki.

Kõiki kogemusi kokku võttes olid nii õpetajad/abid, mentorid kui ka koolijuhid seisukohal, et lapsed võtavad VEPA-t tervikuna hästi vastu ja meetoodika on lasteaedade jaoks sobiv. Arvestada tuleks aga sellega, et lasteaedades on tegevused mitmekesised ja erinevates keskkondades (ruumides ja õues) liikumist on rohkem kui koolis ning vähem on paigal istumisega õppetegevust. Mõned elemendid vajaksid laste vanust arvestades lihtsustamist või pildimaterjaliga täiendamist ning muuta tuleks osati koolikeskseid materjale. VEPA meetoodika tervikuna sobib hästi eelkõige koolieelikutele.

Koostöö mentoriga

Väga vajalik ja abistav on mentoripoolne toetus rühma vaatluste, nõustamiste ja kovisiooni gruppide läbiviimise näol. Tagasiside saamine innustab õpetajaid ja abisid ning metoodika kasutamine ei vaju õppeaasta jooksul ära. Lasteaia meeskonna ja mentori vahel tekkis ka hea kontakt ning mentoritele anti palju kiitavat tagasisidet. Puudust tunti aga teiste lasteaiaõpetajate ja abidega kohtumistest kogemuste vahetamiseks.

Ka mentorid leidsid, et koostöö lasteaia meeskondadega sujus hästi. Õpetajad ja abid mõistsid, et mentor on toetaja ja edasijätaja. Alguses võis väljakutseks olla hea motivatsiooni tekitamine metoodika järjepidevaks kasutamiseks. Lasteaia eripäradest tulenevalt on koolidega võrreldes keerulisem teha rühma vaatlusi, aga hõlpsam leida sobivat aega külastusteks. Oluline on anda tagasisidet nii õpetajale kui ka abile.

Koostöö meeskonnas

Metoodika rakendamisel peeti väga oluliseks õpetajate ja abi head koostööd. Selleks on vaja omavahel kokku leppida rollid ja tegutsemisviis. Kogu meeskonnaga VEPA rakendamine ka innustab uusi elemente üksteisele toel kasutusele võtma ja mitte pooleli jätma. Leiti, et VEPA kasutamine on rühma meeskonda ühtsemaks muutnud.

Tajutud tulemused

Lasteaiatöötajad märkisid, et VEPA rakendamisel on kõige rohkem paranenud lastega kontakti saavutamine ja nende kaasamine, ajakasutus päeva käigus ning laste enesejuhtimise ja õppimise oskused. Selgitati, et lapsed on rahulikumad, arenenud on kannatlikkus, keskendumine ja enesekontroll. Igapäevategevused kulgevad palju vaiksemalt. Lapsed oskavad rohkem üksteisega arvestada ja koostööd teha. Ka lasteaia töötajad on muutunud rahulikumaks, vähem on närvilisust ja rohkem keskendumist positiivsele. Tööd on teha lihtsam ja tööõõmu on rohkem.

Järgnevalt on toodud mõned näited õpetajate ja abide poolt õppeaasta tagasisideankeedis antud vastustest küsimusele, mis on nende jaoks VEPA eesmärk ja mõte.

„VEPA metoodika arendab laste sotsiaalseid ja eneseregulatsiooni oskusi. Soodustab valmisolekut koostööks, loob sõbraliku, rahuliku ja abistava keskkonna. Eduelamuse kogemine innustab lapsi püüdlema veel parema poole.“

„Lapsed keskenduvad lihtsalt ja kiiresti vajalikule tegevusele. Õpetaja hoiab kokku aega ja närve ja seda kõike mänguliselt.“

„Minu jaoks on VEPA eesmärk muuta rühma keskkond rahulikumaks. Parandada laste eneseregulatsiooni oskusi. Samuti säästa minu häält ja energiat.“

„Laste ümberlülitumise reguleerimine. Arusaadavad ja ühemõttelised reeglid.“

„Olla lapsesõbralik ja osata tuua välja positiivsus.“

Kokkuvõtteks võib lasteaia töötajate ja mentorite hinnanguid arvestades VEPA esimesi katsetusi lasteaedades pidada üsna edukaks. Enamik elemente on lasteaia keskkonnas hästi tööle hakanud ning sobinud nii õpetajatele/abidele kui ka lastele. Tugevuseks on olnud hea koostöö rühma meeskonnas ja koostöö VEPA mentoriga. Õpetajad/abid on märganud muutusi lastes ja rühma toimimises. Esitatud on ka ideid osade elementide kohandamiseks, et paremini sobituda lasteaia keskkonda. Nende tulemuste alusel on võimalik jätkata VEPA metoodika laiendatud testimise ja arendamisega lasteaedade jaoks.

